

NICOLAE TURCAN (n. 1971) este lector universitar la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, unde predă cursuri de Apologetică și Filosofie. Este doctor în filosofie (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj) și doctor în teologie (Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba-Iulia), master în literatură comparată și licențiat în filosofie și teologie ortodoxă al aceleiași universități clujene.

Cărți publicate: *Cioran sau excesul ca filosofie*, Cluj-Napoca: Limes, 2008 (ed. a II-a: 2013); *Dumnezeul gândurilor mărunte*, Cluj-Napoca: Limes, 2009; *Despre maestru și alte întâlniri. Eseuri, cronici, recenzii*, Cluj-Napoca: Limes, 2010; *Credința ca filosofie. Marginalii la gândirea Tradiției*, Cluj-Napoca: Eikon, 2011; *Începutul suspiciunii. Kant, Hegel & Feuerbach despre religie și filosofie*, Cluj-Napoca: Eikon, 2011; *Abisul și cealaltă dragoste*, Cluj-Napoca: Limes, 2012; *Marx și religia. O introducere*, Cluj-Napoca: Eikon, 2013; *Postmodernism și teologie apofatică*, Florești, Cluj: Limes, 2014; *Apologia după sfârșitul metafizicii. Teologie și fenomenologie la Jean-Luc Marion*, București: Eikon, 2016 (www.nicolaeurcan.ro).

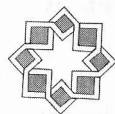
Nicolae Turcan

PARADOXURI și ÎNGENUNCHERI

Meditații despre filosofie și credință

E I K O N

BUCUREȘTI, 2017

Seria *Theologia et Philosophia* este editată de
Centrul de Dialog între Teologie și Filosofie
al Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.

Coordonator serie

NICOLAE TURCAN (Universitatea Babeș-Bolyai)

Consiliu științific

Pr. PICU OCOLEANU (Universitatea din Craiova)

Pr. GRIGORE DINU MOȘ (Universitatea Babeș-Bolyai)

ALIN TAT (Universitatea Babeș-Bolyai)

ISBN 978-606-711-667-0

© Editura EIKON și autorul, pentru prezenta ediție

București, Str. Smochinului nr. 8, sector 1

cod poștal 014605, România

Difuzare/distribuție carte: tel./fax: 021 348 14 74

mobil: 0733 131 145, 0728 084 802

e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74

mobil: 0728 084 802, 0733 131 145

e-mail: contact@edituraeikon.ro

web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al Cercetării
Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS).

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Națională a României.

Imagine copertă: SILVIU ORAVITZAN, *Nod de lumină – cuadruplul
infinit*

Editor: VALENTIN AJDER

CUPRINS

IMPERFECȚIUNI	7
Suferința imaginată	9
Imperfecțiuni	14
DEPENDENȚE	19
Rătăcirii	21
Dependențe	25
SUPRAVIEȚUIRI	27
Sensuri aproximative	29
Muribunde	34
EGOLOGII	37
Ascetice	39
Ego-ul	44
REPETIȚII	49
Contemplație și repetiție	51
Adevăr și transfigurare	56
NECUNOAȘTERI	61
Rațiuni insuficiente	63
Nuanțele necunoașterii	69

(DEZ)LOCUIRI.....	75
Acasă, neacasă.....	77
Darul și dragostea.....	81
ABSOLUTURI.....	87
Animalul absolut.....	89
Libertatea și cele divine.....	93
Eshatologice.....	96
IMPOSIBILE.....	103
Imposibile.....	105
Dialogul îngenuncherii.....	110

IMPERFECȚIUNI

Suferința imaginată

DOAR SUFERINȚA CUNOAȘTE INTENSITATEA ȘI *vio-*
lența rugăciunii, doar ea știe să se mute deodată
în Dumnezeu, ca ultimă, disperată soluție. Suferința
ne învață cum se poate cuceri cerul cu forța. Când
o pierdem, părăsim și cetatea lui Dumnezeu, rede-
venim... tereștri.

*

Există înfrângeri atât de devastatoare, încât ne
mai rămâne să alegem doar ceva de ordinul morții
pentru a le supraviețui. Plonjând abisal și ascetic în
propriul sfârșit ca în cea din urmă alegere, ne dăm
seama că, prin comparație, toate devin suportabile.
De aici, până și sinuciderea pare un eșec, o poveste,
în fond, superficială, ba chiar ușuratică.

*

Sentimentul neașteptat și seducător că suferința
și-a pierdut puterea de amenințare, că a rămas, de-

funcță, doar o experiență a trecutului – iată gândul ce crește în absențele ei, gândul insolent al uitării. O, dacă am putea susține această ipoteză și în timpul travaliului, în vremea chinului suferinței! Fugim însă de ea mâncând pământul, preferând distanța filosofiei, după care îndrăznim să elucubrăm despre adevăr, fără să ținem seama că adevărul ar trebui să aibă tocmai puterea de a ne ajuta în momentele extreme, în suferință.

*

Suferința ne smulge din categoriile obișnuite, abandonându-ne în afara timpului și, într-un fel, prin durere și îngrijorare, în afara spațiului locuit de oameni. Rămânem în cultură, în vis, în universuri lăuntrice, în abisuri nebănuite, bântuiți, sufocați, respinși, însingurați. Când și când, pentru cel ce crede, experiența limită se poate metamorfoza pe neașteptate într-una mirifică: rugându-se, el se vede proiectat dintr-o dată, în Dumnezeu.

*

Pe Dumnezeu îl reducem fără dificultate la noi înșine: cererile pe care le înălțăm sunt atât de mult *ego*, încât nu-I rămâne Celui Preaînalt decât să devină un agent al succesului nostru. Cum să scapi de zeul nimicnicit și să te „reduci” pe tine însuși la incomprehensibilul, incognoscibilul și imposibilul Dumnezeu? Smulgându-ne egoismului, suferința ne

oferă aici buna distanță, articulând un răspuns mut, poate singurul.

*

Să ne odihnim în răgazurile dintre suferințele noastre, așa ne inițiază, nu fără frivolitate, viața. Odihna în suferință o deprindem fără voie de la neîndurarea suferinței înseși – adevăr pe care îl dăm uitării când ne tragem sufletul, iluzionându-ne că ne venim în fire.

*

Există o suferință stranie, neprovocată, ce se ascunde ca un foc mocnit în adâncul sufletului. Improbabilă uneori, uitată adesea, ea nu pare a avea altă cauză în afara simplului fapt de *a fi*.

*

Durerea fizică, brutală, oarbă – ca prim stadiu al suferinței; apoi conștiința acestei dureri, amintirea tulbure și anticiparea neliniștitoare, plină de forța terorii; și, desigur, suferința fără rost, absurdă și necauzată, care ne frământă ca pe muribunzi, obligându-ne să înțelegem că esența ființei este tocmai acest abis de nonsens – iată câteva modulări ale suferinței. Tuturor le răspunde credința, care le revelează ca pe suferințe meritate, adică proprii și constitutive destinal. Cum viața, la rândul ei, înaintează în același sens, vine un timp când între noi și suferința noastră nu mai rămâne nicio altă cezură în afară de Dumnezeu.

*

Sensul suferinței nu vizează istoria: ea o străpunge ori de câte ori apare, fiind adevărata limbă maternă a omului, de rostit în orizontul sfârșitului și al nimicnicirii. Nu e de mirare că însuși Cuvântul lui Dumnezeu a devenit suferință răstignită: a trebuit să vorbească la rândul Lui această limbă, pentru a deveni egalul omului. Fără suferință, Dumnezeu n-ar fi fost la măsura omului, după un gând al Simonei Weil. Corolarul nu este mai puțin adevărat: nici omul, în absența suferinței, nu înțelege nimic din Dumnezeu, ci rămâne un biet prizonier al unei treceri prin lume lipsite de sens.

*

Sinuciderea este o moarte *ratată*.

*

Oricât de mărunță, jertfa de sine în numele dragostei care nu așteaptă reciprocitate aici, sub acest soare ce se stinge, Îl descoperă pe Dumnezeu care locuiește în suferințele fiecăruia.

*

În fața nonsensului suferinței, minunea credinței în Dumnezeu descalifică orice pretenție nihilistă, fie estetică, fie ludică sau ironică, ridicând nădejdea

omului la măsura infinitului. Da, abia cu Dumnezeu începe respirația amplă, necarcerală, non-absurdă.

*

În Vinerea Mare doar suferința *este* „argumentul” existenței divine. Ineluctabilă într-o primă înfățișare, ea postulează, cum ar spune Kant, necesitatea unui Dumnezeu care să-i facă față, a unui Dumnezeu neafectat de forța ei zdrobitoare.

*

Sensul suferinței scapă acestei lumi. Având vocația angelică a medierii între noi și Dumnezeu, suferința este îngerul trimis să ne vestească sfârșitul și *sfârșitul* sfârșitului.

Imperfecțiuni

AM REALIZAT DE CEVA VREME că neantul nu mă mai atrage, că vidul lui nu mai ascunde nici fascinație, nici promisiune. Accesoriu inutil al gândirii abstracte, el nu merită onoarea filosofică primită – insignifiantă vizibilă doar de la măsura rugăciunii, a căutării întru Dumnezeu. Pesemne că mă *de-neantizez* pe măsură ce mă apropiu, parmenidian, de moarte.

*

În edificarea unei lumi a non-ipocriziei, instinctele par mai adevărate decât cuvintele, păcatul săvârșit pe față – mai deținător de adevăr decât virtutea, revolta onestă – mai autentică decât pacea șireată; ca și cum, din pricină că luptă pentru o cauză mare, răul afirmat fără reținere ar deveni parcă – *horribile dictu!* – vehicul legitim al ade-

PARADOXURI ȘI ÎNGENUNCHERI

vărului. O răsturnare nietzscaneană a valorilor ne ajută să-i înțelegem pe cei revoltați și mânioși, pe desfrânați ori pe deznădăjduiți, pe toți aceia care, dând curs instinctului autenticității *rele*, ajung în cele din urmă prizonierii unui întuneric pe care nu-l mai controlează. Din nefericire, dialectica răului este de a deveni mai rău chiar și atunci când începuse de la a fi fost, la un moment dat, singura urmă de bine. Istoria ne învață că iluziile lui nu se spulberă fără vărsare de sânge.

*

Când se abate asupra noastră și ne încolțește, orice suferință provoacă dragostea dumnezeiască. Apariția răului – naturală, umană sau demonică – nu constituie un cap de acuzare că Dumnezeu ar fi creatorul ori agentul său, ci, pentru cel care crede, un semn straniu, oarecum disperat, al iubirii divine. Desigur că răul nu devine astfel mai inteligibil, deși mai suportabil, mai domestic, cu siguranță că da.

*

Mă întreb dacă nu cumva, în epoci nefaste, binele ar putea apărea ca bine, paradoxal, chiar în rău. Dacă admitem că răul este absența binelui, ar avea oare binele posibilitatea ontologică de a se susține chiar pe puterea manifestă a răului, deși în pofida lui?

*

Cerem aproapelui nostru un comportament perfect, pe care noi înșine nu-l practicăm niciodată. Aceasta este esența intersubiectivă a răului, nedreptatea sa fundamentală.

*

Precum logica față de viață, perfecțiunea pare o maladie a rațiunii care strigă, fără să știe, după ajutor.

*

Unii pun la îndoială existența și eternitatea iadului, considerându-l doar o formă de fenomenalitate proprie acestei lumi, suma nefericirilor și suferințelor vieții de aici. Înțelegători față de o posibilă existență a raiului, unde sunt de găsit toate minunile create de geniul uman, ei sunt orbi față de intempestiva ură a inteligenței demonice, de capacitatea ei de a crea negativul, de a-l dori. Chiar dacă, din perspectivă divină, iadul n-ar trebui să existe, de ce să nu concedem libertății și demnității îngerului căzut – și, la limită, omului căzut – un asemenea loc, a cărui nesfârșire nu face decât să oglindească nemăsuratul și abisul orgoliu de a fi în afară, deodată, totuși, cu incredibila minune de *a fi*?

*

Când îi uităm imposibilitatea, perfecțiunea ne asaltează maniacal, cu pretenția de a indica drumul și

alegerile. Nici fericirea nu-i mai puțin decât o specie a perfecțiunii; că n-o obținem o dată pentru totdeauna devine evident abia în urma eșecurilor repetate; altminteri suntem experți în a fi orbi și surzi față de timpul care, învingător, sfârșește prin a ne chema la dezordinea de zi cu zi. Suferim, care va să zică, de o *perfecțiune dezordonată*.

*

Orice ratat este un sfânt ratat: el a înțeles deșertăciunea tuturor lucrurilor, dar n-a ajuns să-L găsească pe Dumnezeu. Căci ratarea este de o gravitate atât de mare, încât nimic mai prejos decât Dumnezeu nu-i captează atenția. Iar Dumnezeu, când o face, se împiedică în orgoliul ei nemăsurat.

*

Dacă imperfecțiunile ne definesc, oare cum de nu doare insuficiența lor? Rămânând în imperfecțiune, ne situăm în fractura continuă a non-înțelepciunii. Când le depășim – în imaginație, în aspirații, în *non-timp* – nu le dăm pur și simplu uitării, ci facem primii pași pe drumul iubitorilor de înțelepciune.

*

Căutarea perfecțiunii – un simptom al bolii fundamentale de care suferim, boala nedesăvârșirii. În măsura în care împlinește, chiar dacă nu se împlinește,